

DOROTA OKOŃ¹✉, PAWEŁ KOKOSZKA², MILENA PIĄTKOWSKA², ANNA SMOLARSKA³

¹The Silesian Voivodship Landscape Park Complex, the Office in Będzin, Poland, e-mail: dor@zpk.com.pl

²Branch of the ZPKWŚ Office in Smoleń, Pilica, Poland, e-mail: przyrodasmolen@zpk.com.pl; milena.piatkowska@zpk.com.pl

³Branch of the ZPKWŚ Office in Żywiec, Poland, e-mail: anna.smolarska@zpk.com.pl

Nagroda krajobrazowa jako element wdrażania Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w Polsce i Europie

Landscape awards as part of the implementation of the European Landscape Convention in Poland and Europe

Streszczenie

W artykule przedstawiono jeden z instrumentów wdrażania Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, jakim jest Nagroda Krajobrazowa Rady Europy i odpowiadająca jej krajowa – Polska Nagroda Krajobrazowa. Głównym celem niniejszego artykułu jest przybliżenie idei przyznawania Europejskiej i Polskiej Nagrody Krajobrazowej oraz podsumowanie dziesięcioletniej obecności Polskiej Nagrody Krajobrazowej w świadomości społecznej. Europejska Nagroda Krajobrazowa przyznawana jest od roku 2008, natomiast Polska Nagroda od roku 2012. W latach 2012-2022 wyłoniono laureata Polskiej Nagrody Krajobrazowej zaledwie trzykrotnie. W artykule przybliżono też zwycięskie polskie projekty na tle projektów nagrodzonych w Europie. W historii przyznawania Polskiej Nagrody Krajobrazowej laureatami były Dyrekcje Dolnośląskiego Zespołu Parków Krajobrazowych (2013) oraz Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (2020, 2022). Rekomenduje się powszechniejsze wdrażanie instrumentów Konwencji Krajobrazowej m.in. idei Polskiej i Europejskiej Nagrody Krajobrazowej poprzez zaangażowanie większej liczby podmiotów: wyższych uczelni, ośrodków naukowych, ośrodków edukacyjnych, samorządów i organów administracji. Zintegrowanie idei spowoduje podniesienie rangi wymienianych narzędzi, szersze poparcie społeczne i wpłynie na integrację działań w kierunku skutecznej ochrony krajobrazów.

Abstract

This article presents one of the instruments for implementing the European Landscape Convention, the Landscape Award of the Council of Europe and the corresponding national Polish Landscape Award. The main purpose of this article is to present the rationale for the European and Polish Landscape Awards and to summarize the ten-year presence of the Polish Landscape Award in public awareness. The European Landscape Award has been awarded since 2008, and the Polish Award since 2012. However, in the years 2012–2022, the Polish Landscape Award was only awarded three times. The article also compares the winning Polish projects and the projects awarded in Europe. In the history of the Polish Landscape Award, the only winners have been the Directorates of the Lower Silesian Landscape Parks Complex (2013) and the Silesian Voivodship Landscape Parks Complex (2020, 2022). Wider implementation of the instruments of the Landscape Convention, e.g. such as the Polish and European Landscape Awards, is recommended, and could be accomplished through the involvement of a greater number of entities: universities, research centers, educational centers, local governments, and administrative bodies. Integration of these ideas will raise awareness of the tools involved, broaden social support, and facilitate the integration of activities aimed at the effective protection of landscapes

Słowa kluczowe: Konwencja Krajobrazowa, Nagroda Krajobrazowa Rady Europy, Polska Nagroda Krajobrazowa, parki krajobrazowe

Keywords: Landscape Convention, Council of Europe Landscape Award, Polish Landscape Award, landscape parks

WPROWADZENIE

Jednym z głównych problemów związanych z krajobrazem jest różny jego pojmowanie. Wynika to faktu, że pojęcie krajobrazu jest używane w wielu dyscyplinach naukowych (Badora, 2009; Degórski i in. 2014). Ze względu na powszechność problemu i wyjście poza ramy regionów – państw zdecydowano się w Europie wprowadzić Konwencję Krajobrazową (zwaną dalej EKK), w której terminy zdefiniowane w art. 1 EKK (Dz. U. z 2006, nr 14 poz. 98) mają na celu zapewnienie ich jednolitej interpretacji przez wszystkich, którym zależy na dobrobycie krajobrazów Europy (Déjeant-Pons, 2006). Jak podkreślają Richling, Solon (2011) definicja krajobrazu ujęta w Konwencji jest szeroka, nawiązująca do definicji Hettner'a (Richling, Solon, 2011), który traktował krajobraz jako wyraz związków zachodzących między obiektami środowiska geograficznego. Dokument został sporządzony we Florencji 20 października 2000 r. i jest w całości dedykowany zagadnieniom krajobrazu. Celem konwencji nie jest utrzymanie istniejącego stanu, a raczej zarządzanie przyszłymi zmianami w sposób rozpoznający różnorodność i jakość dziedziczonych krajobrazów, które planujemy zachować, a nawet wzmocnić tę różnorodność i jakość (Déjeant-Pons, 2006). Konwencja ma zastosowanie do całego europejskiego terytorium i obejmuje obszary naturalne, wiejskie, miejskie i podmiejskie. Obejmuje grunty, wody śródlądowe i obszary morskie. Co można uznać za wyjątkowość konwencji dotyczy krajobrazów unikatowych i codziennych (m.in. Déjeant-Pons, 2006; EKK, Dz. U. z 2006, nr 14 poz. 98). Polska 27 września 2004 r. ratyfikowała Europejską Konwencję Krajobrazową. Wobec tego jest zobowiązana do przestrzegania zasad i porozumień dotyczących m.in. polityki ekologicznej i przestrzennej (m.in. Déjeant-Pons, 2006; Myga-Piątek, Nita, 2015). Konwencja jest wdrażana m.in. poprzez podnoszenie świadomości społeczeństwa, organizacji prywatnych i organów publicznych w zakresie wartości krajobrazów, ich roli i wprowadzanych w nich zmian (art. 6.A EKK Dz. U. z 2006, nr 14 poz. 98). Ze względu na powszechność rozumienia i stosowania, ale też subiektywnego dostrzegania krajobrazu, poznanie, planowanie i ochrona wydają się być w praktyce trudne do realizacji. W ostatnich 20 latach podejmowane są szerokie badania krajobrazu i jego składowych przez naukowców z różnych dziedzin (m.in. Richling,

INTRODUCTION

One of the main problems related to landscape is the variety of ways in which it is possible to understand it. This is because the concept of landscape is used in many scientific disciplines (Badora, 2009; Degórski and others, 2014). Due to the commonality of the problem and in order to go beyond the framework of regions or states, it was decided in Europe to introduce the Landscape Convention (hereinafter referred to as the ECC), in which the terms defined in Art. 1 of the ECC (Journal of Laws of 2006, No. 14, item 98) are selected to ensure their uniform interpretation by all who care about the well-being of European landscapes (Déjeant-Pons, 2006). As emphasized by Richling and Solon (2011), the definition of landscape included in the Convention is broad, referring to the definition of Hettner (Richling, Solon, 2011), who treated landscape as an expression of relationships between objects in the geographical environment. The document was written in Florence on October 20, 2000, and is entirely dedicated to landscape topics. The purpose of the convention is not to maintain the status quo but rather to manage future changes in a way that recognizes the diversity and quality of the inherited landscapes that we plan to preserve, and even to enhance that diversity and quality (Déjeant-Pons, 2006). The Convention applies to the entire European territory and covers natural, rural, urban, and suburban areas. It includes land, inland bodies of water, and marine areas. What can be considered exceptional in the convention concerns unique and everyday landscapes (e.g. Déjeant-Pons, 2006; ECC, Journal of Laws of 2006, No. 14, item 98).

On September 27, 2004, Poland ratified the European Landscape Convention. Therefore, it is obliged to comply with the rules and agreements primarily concerning ecological and spatial policy (e.g. Déjeant-Pons, 2006; Myga-Piątek, Nita, 2015). The Convention is implemented mainly by raising the awareness of the public, private organizations, and public authorities regarding the value of landscapes, their role, and the changes they undergo (Article 6.A of the ECC Journal of Laws of 2006, No. 14, item 98). Due to the varied understanding and use but also the subjective perception of landscape, recognition, planning, and protection seem to be difficult to implement in practice.

In the last 20 years, extensive research into the landscape and its components has been undertaken

Solon, 2011; Źarska, 2003). Pomimo rozwoju badań w kontekście krajobrazu i deklaracji współpracy specjalistów z wielu dziedzin nauki i praktyki, pojawiają się w nich działania wąskie i wysoko specjalistyczne (Raszeja, 2008). Najslabszym ogniwem jest np. zarządzanie krajobrazem (Myga-Piątek, Nita, 2015). Wartości krajobrazowe są dobrem powszechnym (m.in. Myga-Piątek, Nita, 2015) i jako dobro publiczne powinny być obiektem specjalnej troski. Wyższy poziom edukacji społeczeństwa oraz zmiany w percepcji spowodowały, że dostrzegane są zagrożenia utraty krajobrazów, co prowadzi do obniżenia jakości życia społeczeństw i jednostek, a ochrona krajobrazu stała się ważnym elementem wyzwań cywilizacyjnych współczesnego świata (Degórski, 2012). Krajobraz wciąż podlega zagrożeniom m.in. Kistowski, 2009; Myga-Piątek 2014; Myga-Piątek, Nita, 2015. Według m.in. Myga-Piątek, Nita (2015) za przyczynę zagrożeń krajobrazów Polski można uznać przede wszystkim: niski poziom wymagań i oczekiwań społecznych wobec krajobrazu, niską świadomość krajobrazową, wynikającą z nierozwijanej wrażliwości krajobrazowej i braku edukacji estetycznej, złą politykę przestrzenną w świetle obowiązujących przepisów. Ze względów opisanych powyżej, dzięki EKK krajobraz jest definiowany poprzez uwzględnienie jego znaczenia kulturowego dla lokalnych społeczności na tym obszarze, a nie po prostu obserwowany jako odrębna całość (De Montis, 2014). W czasie wykonywania codziennej pracy służb ochrony przyrody (służby parku krajobrazowego) w Polsce, potwierdza się, że jedną z głównych przeszkód ochrony krajobrazu jest niska świadomość krajobrazowa społeczeństwa, a jednocześnie dostrzega się, w szczególności w ostatnich latach, chęć uczestnictwa w interdyscyplinarnych projektach ochrony przyrody i krajobrazu.

W celu eliminacji zagrożeń utraty krajobrazu, co doprowadzi niewątpliwie do obniżenia jakości życia człowieka, wykorzystuje się różnorodne narzędzia. Jednym z najważniejszych instrumentów EKK jest Nagroda Krajobrazowa (art. 11 EKK Dz. U. z 2006, nr 14 poz. 98). Głównym celem przyznawanej Nagrody Krajobrazowej jest docenienie przykładowych działań prowadzonych przez władze publiczne i organizacje pozarządowe. Możliwe jest przyznanie nagrody na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym dla przykładowego działania, obejmującego ochronę zagrożonych lub zniszczonych krajobrazów, działań w zakresie codziennego i zwykłego zarządzania, opracowania i wdrażania planów

by scientist from various fields (e.g. Richling, Solon, 2011; Źarska, 2003). Despite the development of research in the context of landscape and declarations of cooperation from specialists in many fields of science and practice, this work includes narrow and highly specialized activities (Raszeja, 2008). The weakest link is landscape management (Myga-Piątek, Nita, 2015). Landscape values are a common good (e.g. Myga-Piątek, Nita, 2015) and as a public asset, they should be the object of special care. A higher level of education in society and changes in perception have resulted in the threat of landscapes being lost, which would lead to a decrease in the quality of life of societies and individuals, and landscape protection has become an important element of the civilizational challenges of the modern world (Degórski, 2012).

Nevertheless, the landscape is still in danger (see, for example, Kistowski, 2009; Myga-Piątek 2014; Myga-Piątek, Nita, 2015). According to Myga-Piątek and Nita (2015), the root cause of threats to Polish landscapes can be considered primarily: a low level of social requirements and expectations related to the landscape, low landscape awareness resulting from undeveloped landscape sensitivity and a lack of aesthetic education, and bad spatial policy in the light of existing regulations. For the reasons described above, thanks to the ECC, the landscape is defined by taking into account its cultural significance for local communities and not simply observed as a separate entity (De Montis, 2014). During the daily work of the nature protection services (landscape park services) in Poland, one of the main obstacles to protecting the landscape is the low landscape awareness in Polish society. At the same time, a willingness to participate in interdisciplinary nature and landscape conservation projects has been noticed in recent years.

To eliminate the threat of landscape loss, which would undoubtedly lead to a reduction in the quality of human life, various tools are utilized. One of the most important instruments of the ECC is the Landscape Award (Article 11 of the ECC Journal of Laws of 2006, No. 14, item 98). The main purpose of this award is to recognize exemplary activities carried out by public authorities and non-governmental organizations. An award may be granted at the national, regional, or local level for exemplary action, including the protection of endangered or damaged landscapes, day-to-day and routine management activities, the development and implementation of

krajobrazowych i planów zarządzania, udanych doświadczeń z udziałem społeczeństwa, polityki edukacyjnej i szkoleniowej, doświadczenia poziomej i pionowej konsultacji w zakresie planowania i zarządzania krajobrazem, doświadczenia transgranicznego, analizy i badania z udziałem kilku podmiotów administracyjnych, zarówno krajowych jak i ponadnarodowych. Każde państwo może ustanowić krajowe nagrody krajobrazowe, które mogą posłużyć jako środek wstępnej selekcji do udziału w konkursie o Nagrodę Krajobrazową Rady Europy. Każde państwo może dostosować krajowe nagrody krajobrazowe do swoich potrzeb, wymogów i możliwości. W ten sposób można określić warunki nagrody (uznanie, wsparcie techniczne i operacyjne dla proponowanych działań, itp.), formy, w jakich wyniki mają zostać opublikowane (wystawy, pokazy, publikacje itp.), poziomy administracyjne, z zastrzeżeniem kategorii, częstotliwości i składu jury. Jednak zaleca się, aby wybory dotyczące krajowych i międzynarodowych nagród odbywały się w oparciu o regulamin Nagrody Krajobrazowej Rady Europy, jako część procesu powszechnie uznanego uczestnictwa.

Kryteria przyznania zarówno Europejskiej, jak i Polskiej Nagrody reguluje Rezolucja CM / Res (2008) 3. Zwycięskie projekty spełniają przesłanki: wprowadzają konkretną formę ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu, odwołują się do zasad zrównoważonego rozwoju uwzględniając aspekty środowiskowe, społeczne, gospodarcze, kulturowe i estetyczne, wprowadzają zrównoważony rozwój pod względem środowiskowym, społecznym, gospodarczym, kulturowym i estetycznym, angażują lokalną społeczność w działania na rzecz kształtowania krajobrazu, promują działania edukacyjne dzieci i młodzieży w zakresie ochrony krajobrazu, stanowią wartość wzorcową do naśladowania.

Według opinii polskiego jury kryterium: „stanowi wartość wzorcową do naśladowania” ma szczególne znaczenie, biorąc pod uwagę, że obecne uregulowania prawne w zakresie ochrony krajobrazu nie zapewniają skutecznej ochrony przestrzeni krajobrazowej. Pomimo niewystarczających narzędzi, służących ochronie krajobrazu, podejmowane są skuteczne działania na rzecz ochrony krajobrazu uwzględniające wymagania przyrodnicze i społeczne.

Mając na uwadze powyższe, celem artykułu jest przybliżenie idei nagrody krajobrazowej, charakterystyka przyznanych nagród na poziomie europejskim

landscape and management plans, successful experiences with public participation, education, and training policies, expertise in horizontal and vertical consultation in the field of landscape planning and management, cross-border experience, or analysis and research involving several administrative organizations, both national and transnational. Each country may establish national landscape awards, which may be used for the initial selection for the Council of Europe Landscape Award. Each state can customize national landscape awards to their needs, requirements, and capabilities. In this way, it is possible to determine the conditions of the award (recognition, technical and operational support for the proposed activities, etc.), the form in which the results will be presented (exhibitions, shows, publications, etc.), the administrative levels involved, the definition of the categories, the frequency of the award and the composition of the jury. However, it is recommended that the selection of national and international awards be based on the rules of the Council of Europe Landscape Awards, as part of the process of universally recognized participation.

The criteria for awarding both the European and Polish awards are regulated by resolution CM / Res (2008) 3. The winning projects must meet the following criteria: They introduce a specific form of landscape protection, management, and planning, refer to the principles of sustainable development, taking into account environmental, social, economic, cultural aspects and aesthetics, they introduce sustainable development in environmental, social, economic, cultural and aesthetic terms, they involve the local community in landscape-shaping activities, they promote educational activities for children and young people in the field of landscape protection, and they constitute a default value model to follow.

According to the opinion of the Polish jury, the criterion “Constitutes a default value model to follow” is of particular importance, given that the current legal regulations in the field of landscape protection do not provide effective protection of landscape space. Despite the lack of sufficient tools to protect the landscape, effective measures are taken to this end, taking into account the natural and social requirements.

Considering the above, the current article aims to introduce the idea of the landscape award and the characteristics of the awards at the European level (section 3) and at the national level (section 4), as well as to propose potential directions for the

(rozdział 3) i krajowym (rozdział 4), a także proponowanie potencjalnych kierunków możliwości rozwoju idei nagrody krajobrazowej w Polsce.

development of the idea of the landscape award in Poland.

MATERIAŁ I METODY

W artykule zastosowano głównie metodę analiz dokumentów, które dotyczą tematu przewodniego publikacji. Materiały zebrano na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej koordynatora Europejskiej Konwencji Krajobrazowej – Rady Europy oraz stronie internetowej poświęconej Polskiej Nagrodzie Krajobrazowej. Koordynatorem w Polsce jest Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (Krajowy Sekretariat Konwencji Krajobrazowej).

MATERIAL AND METHODS

The article mainly uses the method of analyzing documents that relate to its primary topic. The materials were collected based on data available on the website of the coordinator of the European Landscape Convention – the Council of Europe – and the website dedicated to the Polish Landscape award. The coordinator in Poland is the General Directorate for Environmental Protection (National Secretary of the Landscape Convention).

EUROPEJSKA NAGRODA KRAJOBRAZOWA

W tabeli 1 zestawiono laureatów Europejskiej Nagrody Krajobrazowej, która została przyznana po raz pierwszy w 2009 r.

EUROPEAN LANDSCAPE AWARD

Table 1 compares the winners of the European Landscape Award, which was granted for the first time in 2009.

Tab. 1. Dane dotyczące Europejskiej Nagrody Krajobrazowej

Data	EUROPEJSKA NAGRODA KRAJOBRAZOWA	
	Projekt/Zwycięzca/Opis	Liczba krajów uczestniczących
2008 – 2009	Projekt odnowy krajobrazu i naturalnego środowiska. Park Deûle (The Parc de la Deûle), Lille Métropole, Francja. Projekt otrzymał nagrodę spełniając kryteria przyznania nagrody w zakresie zrównoważonego rozwoju terytorialnego, wzorowości udziału społeczeństwa i podnoszenia świadomości, mając na uwadze powodzenie powiązań między przestrzenią miejską a przestrzenią wiejską, a także ważne zaangażowanie wszystkich stron w nowe użytkowanie krajobrazu.	8.
2010-2011	Projekt Carbonia – maszyna krajobrazu ("The Carbonia project: the landscape machine")/ Włochy, Wspólny Komitet Gminy Karbonia. Przy ocenie pod uwagę wzięto wyczerpujący i wielkoskalowy rozwój projektu. To wzorcowe osiągnięcie, którego celem jest zrównoważona regeneracja XX-wiecznego modernistycznego, miejskiego i górniczego krajobrazu, spełniło wszystkie kryteria Nagrody Krajobrazowej, udowadniając, że zrównoważony rozwój terytorialny można osiągnąć poprzez udział społeczeństwa na wszystkich poziomach realizacji i któremu towarzyszy szeroko zakrojone zwiększanie świadomości. Wykorzystanie zasobów historycznych do stworzenia nowej tożsamości w oparciu o badania i zrównoważoną turystykę dostarczyło modelu rozwoju krajobrazu miejskiego. Pracom w kopalni towarzyszyło odrodzenie całego miasta wraz z renowacją placów, dróg i pomników. Regeneracja tkanki miejskiej Carbonii nadała miastu nową tożsamość kulturową. Projekt jest doskonałym przykładem zrównoważonego rozwoju krajobrazu miejskiego, z rozległymi implikacjami międzynarodowymi dla przebudowy innych zdegradowanych obszarów miejskich i przemysłowych.	14.

2012-2013	<p>„Zachowanie wartości krajobrazowych i ekologicznych doliny nizinnej rzeki Szprotawa – użytek ekologiczny Przemkowskie Bagno – Przemkowski Park Krajobrazowy” (Preserving ecological value in the landscape of the Szprotawa river valley) Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych.</p> <p>Jak można przeczytać w uzasadnieniu: „zintegrowane podejście wykracza poza pojedynczy wymiar bioróżnorodności i łączy przyrodę z kulturą i populacją. W ten sposób projekt oferuje model, za którym mogą podążać inni. Świadczy to o dobrym poziomie uczestnictwa zainteresowanych stron zarówno w procesie decyzyjnym, jak i w gospodarowaniu gruntami. Rolnicy i pszczelarze są zainteresowanymi stronami; projekt umożliwił również pogodzenie pozornie sprzecznych interesów gospodarczych. Wymiar estetyczny jest obecny i pozwala skutecznie podnosić świadomość różnych pokoleń. Uwzględniono również środowisko: projekt dotyczy rekultywacji byłej sowieckiej bazy wojskowej, a także zwiększonego wykorzystania biomasy jako źródła energii. Szczególnie korzystne jest zaangażowanie Romów w proces decyzyjny, a w przyszłości w zarządzanie rekultywowanymi terenami. Jeśli chodzi o kwestię mniejszości i ich zaangażowania w zarządzanie gruntami, projekt stanowił postęp w „wspólnym życiu” na poziomie europejskim, co należy pochwalić...”;</p> <p>Uroczystość wręczenia III Sesji Nagrody Krajobrazowej Rady Europy została zorganizowana z okazji 14. Warsztatów Rady Europy dotyczących realizacji Europejskiej Konwencji Krajobrazowej „Forum krajowych wyborów do Nagrody Krajobrazowej Rady Europy – Sesja 2012-2013” i odbyła się we Wrocławiu w dniach 11-12 czerwca 2014.</p>	18., w tym Polska.
2014-2015	<p>Transgraniczna współpraca społeczności lokalnych na rzecz dziedzictwa krajobrazowego Hetés, miejscowości Bödeháza, Gáborjánháza, Szijártóháza i Zalaszombatfa (Węgry), wsie Genterovci, Kamovci, Radmožanci, Žitkovci, Mostje, Banuta (Słowenia), Greenways, Stowarzyszenie Metodyczne i Stowarzyszenie Szlaku Żelaznej Kurtyny, Węgry. (The borderless co-operation of local communities for the landscape heritage of the “Fabulous” Hetés, the villages of Bödeháza, Gáborjánháza, Szijártóháza and Zalaszombatfa (Hungary), the villages of Genterovci, Kamovci, Radmožanci, Žitkovci, Mostje, Banuta (Slovenia), Greenways Methodology Association and the Iron Curtain Trail Association. Hungary)</p> <p>Poprzez prace nad krajobrazem projekt pomógł przywrócić i wzmocnić transgraniczne relacje między dwiema populacjami oddzielonymi w przeszłości żelazną kurtyną. Wspólny proces rekultywacji przedmiotowych obszarów rozwinął się pomyślnie dzięki kampaniom uświadamiającym na temat potrzeby ochrony, zarządzania i zrównoważonego planowania wspólnego i cennego krajobrazu. Odpowiednia mobilizacja lokalnych zasobów i zachęcanie lokalnych władz wiejskich do odgrywania centralnej roli w dialogu politycznym to ważne cechy tego osiągnięcia. Istotne i charakterystyczne cechy przyrodnicze i historyczne krajobrazu zostały rozpoznane, ocenione i udokumentowane przy udziale ludności. Lokalna wiedza została wykorzystana do podkreślenia różnych możliwości i potencjału krajobrazu – nie tylko środowiskowego i kulturowego, ale także społecznego i gospodarczego – tak, aby ludność i goście mieli okazję go docenić. Ustanowienie forów, warsztatów i wspólnego obszaru zwanego „Parkiem Przyjaźni” pomogło przywrócić bliższe relacje między zainteresowanymi populacjami. Stworzenie transgranicznej sieci zielonych szlaków pieszych i rowerowych to kolejny symboliczny element projektu. Najważniejszą wartością dodaną projektu polegała na tym, że dzięki krajobrazowi mieszkańcy dziesięciu węgierskich i słoweńskich wiosek współpracowali po obu stronach granicy na rzecz jakości swojego otoczenia, zgodnie z definicją zawartą w Europejskiej konwencji krajobrazowej. W ten sposób spełniały się ideały i wartości promowane przez Radę Europy iż tego powodu nagroda została przyznana wszystkim zainteresowanym wioskom, zarówno z Węgier, jak i ze Słowenii.</p>	12.
2016-2017	<p>„Regeneracja twierdzy Daugavpils (Łotwa) w celu zachowania obiektów kulturowych i historycznych” (Regeneration of Daugavpils Fortress to Preserve Cultural and Historical Objects, Daugavpils City Council).</p> <p>Twierdza Gaugavpils to ostatni XIX – wieczny kompleks fortyfikacji typu bastionowego na Łotwie w stosunkowo dobrym stanie. Po opuszczeniu twierdzy przez Armię Radziecką obszar nie był wykorzystywany, znajdował się w nieatrakcyjnej i zdegradowanej przestrzeni miejskiej. Teren został uwzględniony w dokumentach planistycznych. Zakrojony na szeroką skalę projekt pomógł społeczeństwu odzyskać własność wysoce symbolicznego krajobrazu. Umożliwiło to stworzenie nowego krajobrazu miejskiego i przyczyniło się do świadczenia różnych usług korzystnych dla dobra publicznego.</p>	13.

2018-2019	<p>Renaturyzacja cieków wodnych rzeki Aire na terenie Republiki i kantonu Genewa (Renaturation of the watercourse of the River Aire Republic and Canton of Geneva) z udziałem następujących partnerów: Francja: Communauté de communes (federacja gmin) Genevois: Archamps, Haute-Savoie, w duchu współpracy transgranicznej, w zgodzie z art. 9 Europejskiej konwencji krajobrazowej; Szwajcaria: gminy: Bernex, Confignon, Perly-Certoux i Onex; Stowarzyszenia ekologiczne: Stowarzyszenie Ochrony Powietrza i jego dopływów (transgraniczne); ProNatura Genewa, Światowy Fundusz na rzecz Przyrody-Genewa; Stowarzyszenie mieszkańców: „Mieszkanie w Lully”; Stowarzyszenie rolników: AgriGenève; Unijny Targ Warzywny w Genewie; Biuro: Grupa „Superpozycja”.</p> <p>Projekt polegał na morfologicznej rewitalizacji cieków Aire, który został skanalizowany w okresie końca XIX wieku i I połowy XX wieku. Ponieważ rzeka płynie w obrębie silnie zurbanizowanej równiny, projekt miał również cel społeczny, oferując ludności nowe miejsca odpoczynku w bezpośrednim sąsiedztwie Genewy. Obszar nazywany „krajobrazowym ogrodem” cieszy się ogromnym uznaniem mieszkańców.</p>	23.
2020-2021	<p>Różnorodność biologiczna w mieście: Bergamo, Dolina Astino, (Biodiversity in the city: Bergamo, the Astino Valley).</p> <p>Fundacja Miłosierdzia Większego w Bergamo we Włoszech (fot. 2) (https://rm.coe.int/council-of-europe-landscape-convention-landscape-award-7th-session-202/1680a309db). Komitet Ministrów uznał i pochwalił wielką wartość tego osiągnięcia, i zalecił, aby był dobrze znany ogółowi społeczeństwa ze względu na jego wzorcową wartość i jako źródło inspiracji. Projekt polegał na rekultywacji i zaplanowaniu krajobrazu doliny Astino w trybie publiczno-prywatnego partnerstwa, stanowiący cenny obszar o powierzchni 60 hektarów położony na obrzeżach miasta Bergamo. Bogaty w historię i różnorodność biologiczną, przez dziesięciolecia popadł w ruinę i zaniedbanie. W 2007 r., odpowiadając na pragnienie lokalnej społeczności, aby chronić i wzmocnić obszar, Fundacja della Misericordia Maggiore (MIA) z Bergamo nabyła w celu przywrócenia wartości krajobrazowych klasztor Astino i przyległe grunty. Intensywny dialog oraz szeroka współpraca zaowocowała w 2017 roku podpisaniem umowy planowej. Projekt przewidywał: odrestaurowanie klasztoru i folwarków, zamku i okolicznych ścieżek; tworzenie tras edukacyjnych. Wprowadzono tradycyjne uprawy i metody rolnictwa ekologicznego oraz sieci irygacyjnej a także stworzono lokalny oddział ogrodu botanicznego w Bergamo. Zorganizowano cykl kulturalnych, edukacyjnych imprez integracyjnych i szkoleniowych. Podjęto konkretne działania w celu integracji osób niepełnosprawnych. Poprzez przywrócenie silnej tożsamości i społecznego znaczenia tych miejsc, projekt w pełni przywrócił dolinę Astino z korzyścią dla wszystkich mieszkańców Bergamo i doliny.</p>	12., w tym Polska
2022-2023	Zwycięzca zostanie wyłoniony w 2023 r.	-

Źródło: <https://www.coe.int/en/web/landscape>

Tab. 1. European Landscape Award data

Date	EUROPEAN LANDSCAPE AWARD	
	Project / Winner / Description	Number of participating countries
2008-2009	Landscape and Natural Environment Restoration Project. Park Deûle (The Parc de la Deûle), Lille Métropole, France. The project received the award by fulfilling the award criteria in the areas of sustainable territorial development, exemplary public participation, and awareness raising, taking into account the success of the links between urban and rural space, as well as the involvement of all parties in the new use of the landscape.	8
2010-2011	Project Carbonia-landscape machine („The Carbonia project: The landscape machine”) / Italy, Joint Committee of the municipality of Carbonia. The assessment considered the extensive and multi-scale development of the project. This exemplary achievement, which aims to sustainably regenerate the 20th-century modernist, urban, and mining landscape, has met all the criteria of the Landscape Award, proving that sustainable territorial development can be achieved through public participation at all levels of implementation and accompanied by widespread raising of awareness. The use of historical resources to create a new identity based on research and sustainable tourism has provided a model for the development of the urban landscape. The work in the mine was accompanied by the revival of the entire city along with the renovation of squares, roads, and monuments. The regeneration of the urban fabric of Carbonia has given the city a new cultural identity. The project is an excellent example of sustainable urban landscape development, with extensive international implications for the redevelopment of other degraded urban and industrial areas.	14
2012-2013	„Preserving ecological value in the landscape of the Szprotawa river valley” Lower Silesian Complex of Landscape Parks. As can be read in the justification: „An integrated approach goes beyond the single dimension of biodiversity and connects nature with culture and population. In this way, the project offers a model that others can follow. This demonstrates a good level of participation involved in both decision-making and land management. Farmers and beekeepers are interested parties; the project has also made it possible to reconcile seemingly conflicting economic interests. The aesthetic dimension is present and allows you to effectively raise the awareness of different generations. The environment is also taken into account: the project concerns the rehabilitation of a former Soviet military base, as well as the increased use of biomass as an energy source. The involvement of Romani people in the decision-making process and, in the future, in the management of the reclaimed land is particularly beneficial. As regards the issue of minorities and their involvement in land management, the project represented advanced progress in ‚living together’ at the European level, which is to be commended.” The presentation ceremony of Session III of the Council of Europe landscape award was organized on the occasion of the 14th Workshop of the Council of Europe on the implementation of the European Landscape Convention, „Forum of national elections for the Council of Europe landscape award - session 2012–2013,” and was held in Wrocław on 11-12 June 2014.	18, including Poland

2014-2015	<p>The borderless cooperation of local communities for the landscape heritage of the “Fabulous” Hetés, the villages of Bödeháza, Gáborjánháza, Szijártóháza, and Zalasombatfa (Hungary), the villages of Genterovci, Kamovci, Radmožanci, Žitkovci, Mostje, Banuta (Slovenia), Greenways Methodology Association and the Iron Curtain Trail Association. Hungary</p> <p>Through work on the landscape, the project has helped restore and strengthen cross-border relationships between two populations previously separated by the Iron Curtain. The joint process of reclamation of these areas has been developed successfully through awareness campaigns on the need to protect, manage, and sustainably plan a common and valuable landscape. The proper mobilization of local resources and the encouragement of local rural authorities to play a central role in political dialogue are important features of this achievement. Important and distinctive natural and historical features of the landscape have been recognized, evaluated, and documented with the participation of the population. Local knowledge has been used to highlight the different possibilities and potential of the landscape – not only environmental and cultural but also social and economic – so that the population and visitors have the opportunity to appreciate it. The establishment of forums, workshops, and a common area called the „Friendship Park” helped to restore closer relations between the populations concerned. The creation of a cross-border network of green walking trails and cycling routes is another symbolic element of the project. The most important added value of the project was that due to the landscape, the inhabitants of ten Hungarian and Slovenian villages worked together on both sides of the border to improve the quality of their surroundings, as defined in the European landscape convention. This ensured that the ideals and values promoted by the Council of Europe were fulfilled, which is why the award was given to all interested villages, both from Hungary and Slovenia.</p>	12
2016-2017	<p>„Regeneration of Daugavpils Fortress (Latvia) to Preserve Cultural and Historical Objects, Daugavpils City Council.”</p> <p>Gaugavpils Fortress is the last 19th-century complex of bastion-type fortifications in Latvia in relatively good condition. After the Soviet Army left the fortress, it was not utilized. It is located in an unattractive and degraded urban space. The area is included in the planning documents. The large-scale project helped the public regain ownership of the highly symbolic landscape. This has facilitated the creation of a new urban landscape and has contributed to the availability of various services beneficial to the public welfare.</p>	13
2018-2019	<p>Renaturalization of the Aire river watercourse across the Republic and Canton of Geneva with the following partners: France: Communauté de communes (Federation of communes) Genevois: Archamps, Haute-Savoie, in the spirit of cross-border cooperation, following Article 9 of the European landscape convention; Switzerland: communes: Bernex, Confignon, Perly-certoux, and Onex; ecological associations: Air Protection Association and its tributaries (cross-border); ProNature Geneva, World Wide Fund for Nature-Geneva; Association of residents: “Apartment in Lully”; Farmers’ Association: AgriGenève; EU Vegetable Market in Geneva; office: „Superposition” Group.</p> <p>The project involved the morphological revitalization of the Aire River, which was channelized in the late 19th century and/or the middle of the 20th century. Since the river flows within a heavily urbanized plain, the project also had a social purpose, offering the population new resting places near Geneva. The area called the „Landscape garden” enjoys great recognition from the residents.</p>	23

2020-2021	Biodiversity in the city: Bergamo, the Astino Valley. (Biodiversity in the city: Bergamo, the Astino Valley). Greater Mercy Foundation in Bergamo, Italy (photo 2) (https://rm.coe.int/council-of-europe-landscape-convention-landscape-award-7th-session-202/1680a309db). The committee of ministers recognized and commended the great value of this achievement, and recommended that it be communicated to the general public for its exemplary value and as a source of inspiration. The project involved the restoration and landscape planning of the Astino Valley in a public-private partnership, representing a valuable area of 60 hectares located on the outskirts of the city of Bergamo. Rich in history and biodiversity, it has fallen into disrepair and neglect for decades. In 2007, responding to the desire of the local community to protect and strengthen the area, the Foundation Della Misericordia Maggiore (MIA) of Bergamo acquired the Monastery of Astino and the adjacent land to restore the landscape values. Intensive dialogue and broad cooperation resulted in the signing of a planning agreement in 2017. The project envisaged the restoration of the monastery and farmhouses, the castle and the surrounding paths and the creation of educational routes. Traditional crops and methods of organic farming and irrigation networks were introduced and a local branch of the Botanical Garden of Bergamo was created. A series of cultural and educational integration and training events were organized. Concrete steps have been taken to integrate people with disabilities. By restoring a strong identity and social significance to these places, the project has fully restored the Astino Valley to the benefit of all the residents of Bergamo and the Valley.	12, including Poland
2022-2023	The winners will be selected in 2023	-

Source: <https://www.coe.int/en/web/landscape>

Spośród aplikantów w konkursie na Europejską Nagrodę Krajobrazową pierwszeństwo wiodą takie kraje jak: Włochy, Finlandia, Hiszpania, Słowacja, Francja, Węgry, Słowenia, Belgia. Włochy jako jedyny europejski kraj został dwukrotnie uhonorowany Europejską Nagrodą Krajobrazową (w 2011 oraz 2021 r.). Dwa razy Nagrodą uhonorowano projekty transgraniczne (2015, 2019). Polska uczestniczyła dotychczas dwukrotnie, przy czym w 2013 r. została uhonorowana Europejską Nagrodą Krajobrazową (tabela 1, 2).

POLSKA NAGRODA KRAJOBRAZOWA

W Polsce konkurs na Nagrodę Krajobrazową jest organizowany od 2012 r. Głównym jego celem jest wyróżnienie wzorcowych inicjatyw i działań w zakresie zrównoważonego planowania i gospodarowania krajobrazem. Celem jest także wyłonienie polskiej kandydatury do konkursu o Nagrodę Krajobrazową Rady Europy.

Według zapisów regulaminu, udział mogą brać podmioty, które zrealizowały zadania i zakończyły projekt przynajmniej trzy lata przed datą zakończenia danej edycji konkursu. Częścią projektu powinny być działania mające na celu

Among the applicants for the competition for the European landscape award, the leading countries are Italy, Finland, Spain, Slovakia, France, Hungary, Slovenia, and Belgium. Italy is the only European country to have been awarded the European landscape award twice (in 2011 and 2021). The award has twice been granted for cross-border projects (2015, 2019). Poland has participated twice so far, and in 2013 it was awarded the European landscape award (table 1, 2).

THE POLISH LANDSCAPE AWARD

In Poland, the Landscape Award competition has been organized since 2012. Its main purpose is to highlight exemplary initiatives and activities in the field of sustainable landscape planning and management. The aim is also to select a Polish candidate for the Council of Europe Landscape Award.

According to the regulations, entities that have implemented the tasks and completed the project at least three years before the date of completion of the given edition of the competition can participate. Part of the project should be actions aimed at raising awareness of the value and role of landscapes in the local community, and the project itself must

podnoszenie świadomości lokalnej społeczności w zakresie wartości i roli krajobrazów, a sam projekt musi odbywać się przy aktywnym udziale społeczeństwa (<https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa>).

Polską Nagrodą Krajobrazową po raz pierwszy został uhonorowany Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych za projekt: „Zachowanie walorów ekologicznych w krajobrazie doliny rzeki Szprotawy”. Został też laureatem III Edycji Nagrody Krajobrazowej Rady Europy 2012-2013 spełniwszy cztery kryteria regulaminu Nagrody Krajobrazowej (tabela 1, tabela 2). Kolejny raz Polska Nagroda Krajobrazowa została przyznana w roku 2020 Zespołowi Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (ZPKWŚ) za projekt pod nazwą: „Ochrona cennych krajobrazowo i przyrodniczo siedlisk nieleśnych, charakterystycznych dla obszarów Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd” oraz w roku 2022 również dla ZPKWŚ za projekt: „Ochrona zbiorowisk nieleśnych na terenie Beskidzkich Parków Krajobrazowych”. Projekty realizowane przez ZPKWŚ i nagrodzone w kolejnych latach podejmowały kompleksowe działania łączące konieczność zachowania i poprawy cennych przyrodniczo siedlisk Natura 2000 na terenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej tj. Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd oraz Beskidzkich Parków Krajobrazowych, tj. Żywieckiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego.

Nagrodę w 2020 r. przyznano projektowi: „Ochrona cennych krajobrazowo i przyrodniczo siedlisk nieleśnych, charakterystycznych dla obszarów Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd”, realizowanemu w latach 2013-2017 w ramach komponentu finansowego I LIFE+ Przyroda i różnorodność (LIFE11 NAT/PL/000432), m.in. Piątkowska, Wojtasik, 2016. Przedsięwzięcie zostało docenione za połączenie działań ochrony krajobrazu i różnorodności biologicznej z działaniami na rzecz ochrony tradycji i kultury Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd (fot. 1). Teren Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej to unikatowy obszar w skali kraju, którego przyroda i krajobraz były podziwiane od pokoleń (m.in. Stronczyński i in., 1855). Wyżyna Krakowsko-Częstochowska oraz położony w obrębie Park Krajobrazowy „Orlich Gniazd”, odznacza się bogactwem oraz osobliwym pięknem zjawisk przyrodniczych oraz wyjątkowym ukształtowaniem terenu – unikatowym krajobrazem mozaiki ostańców skalnych (Stefaniak i in, 2009; Tyc 2001).

take place with the active participation of society (<https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa>).

The first Polish Landscape Award was granted to the Lower Silesian landscape parks team for the project “Preservation of ecological assets in the landscape of the Szprotawa River Valley”, which was also the winner of the 3rd edition of the Council of Europe Landscape Award 2012–2013, having met four of the criteria for the award (Table 1, Table 2). The Polish Landscape Award was granted to the landscape parks team of the Silesian Voivodeship (ZPKWŚ) in 2020 for the project entitled: “Protection of valuable landscape and natural non-forest habitats characteristic of the The Eagles’ Nests Landscape Park”, and in 2022 it was granted to the ZPKWŚ once again for the project: “Protection of non-forest communities in the Beskid landscape parks”. Projects implemented by the ZPKWŚ and awarded in subsequent years incorporated comprehensive activities combining the preservation and improvement of valuable Natura 2000 habitats in the Kraków-Częstochowa Upland, i.e. The Eagles’ Nests Landscape Park and the Beskid landscape parks, i.e. the Żywiec Landscape Park, The Beskid Silesian Landscape Park.

The 2020 award was granted to the project “Protection of landscape and natural prices of non-forest habitats, characteristics of the Eagles’ Nests Landscape Park”, implemented in the years 2013-2017 as part of the financial component of I LIFE+ nature and diversity (LIFE11NAT/PL/000432; Piątkowska and Wojtasik, 2016). The company was recognized for combining the activities of landscape protection and biodiversity with activities to protect the traditions and culture of the Eagles’ Nests Landscape Park (photo 1). The Kraków-Częstochowa Upland is a unique area within Poland, whose nature and landscape have been admired for generations (see, for example, Stronczyński and others, 1855). The Kraków-Częstochowa Upland and the “The Eagles’ Nests” Landscape Park located within it are characterized by the richness and peculiar beauty of their natural phenomena and the exceptional shape of the area – a unique mosaic landscape of rock formations (Stefaniak and al., 2009; Tyc 2001). In this area, the idea of Polish sightseeing developed, the pioneer of which was Aleksander Janowski.

Fot. 1. Wypas owiec w obrębie Wzgórza Zamkowego w Olsztynie (fot. M. Piątkowska)

Photo 1. Sheep grazing on the castle hill in Olsztyn (photo by M. Piątkowska)

Na tym terenie rozwijała się idea krajoznawstwa polskiego, którego pionierem był Aleksander Janowski. Przez Wyżynę Krakowsko-Częstochowską przebiega jeden z największych i najstarszych szlaków turystycznych w Polsce – Szlak Orlich Gniazd (m.in. Zinkow, 1983). Z tym obszarem jest też związana idea parków krajobrazowych w Polsce (m.in. Tyc 2001). Ogólnie mówiąc, na bardzo bogaty i różnorodny charakter środowiska przyrodniczego PK Orlich Gniazd złożyły się skomplikowana historia geologiczna i procesy geomorfologiczne: głównie jurajska, plejstocenska i holocenska historia jej powstania, a także długotrwała erozja w okresach interglacialnych. Czynniki te ukształtowały podłoże życia roślinnego oraz wyjątkową różnorodność siedlisk. Jest to teren wyjątkowy, w odległości paru metrów występuje mozaika zbiorowisk roślinnych różniących się między sobą składem florystycznym i charakterem ekologicznym (Michalik, 1974; Szafer, Zarzycki, 1977; Wika i in., 2000; Michalik, 2002). Fitocenozy zbiorowisk kserotermicznych stykają się z płatami zbiorowisk leśnych, a naskalna roślinność ciepłolubna ze zbiorowiskami higrofilnych i wilgotnych skał (Szafer, Zarzycki, 1977).

One of the largest and oldest hiking trails in Poland, the Eagle's Nests Trail (Zinkow, 1983), runs through the Kraków-Częstochowa Upland. The idea of landscape parks in Poland is also associated with this area (Tyc, 2001). In general, the very rich and diverse nature of the natural environment of the Eagles' Nests Landscape Park has been formed by a complex geological history and geomorphological processes: mainly the Jurassic, Pleistocene, and Holocene history of its origin, as well as long-term erosion in the interglacial periods. These factors shaped the basis of plant life and the unique variety of habitats. The area features a mosaic of plant communities (on a scale of a few metres) that differ in floristic composition and ecological character (Michalik, 1974; Szafer, Zarzycki, 1977; Wika and others, 2000; Michalik, 2002). Phytocenoses of xerothermal clusters come into contact with the lobes of forest clusters and rock thermophilous vegetation with communities of hygrophilous and moist rocks (Szafer, Zarzycki, 1977).

Tab. 2. Dane dotyczące Polskiej Nagrody Krajobrazowej

Data	POLSKA NAGRODA KRAJOBRAZOWA			
	Liczba składanych Projektów	Zwycięzca	Projekt/kryteria oceny	Uwagi
2012-2013	2 „Ochrona i promocja wartości przyrodniczych doliny rzeki Kosówki w granicach Radomia – utworzenie Obszaru chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki” – projekt zgłoszony przez Klub Przyrodników Regionu Radomskiego, Zachowanie wartości krajobrazowych i ekologicznych doliny nizinnej rzeki Szprotawa – użytek ekologiczny Przemkowskie Bagno – Przemkowski Park Krajobrazowy” – projekt zgłoszony przez Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych.	Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych	„Zachowanie wartości krajobrazowych i ekologicznych doliny nizinnej rzeki Szprotawa – użytek ekologiczny Przemkowskie Bagno – Przemkowski Park Krajobrazowy” Projekt spełniał kryteria określone w Rezolucji CM / Res (2008) 3 tj. wprowadzał konkretną metodę ochrony, planowania krajobrazu i zarządzania nim; odwoływał się do zasad zrównoważonego rozwoju, uwzględniając aspekty środowiskowe, społeczne, gospodarcze, kulturowe i estetyczne, wprowadzał zrównoważony rozwój; stanowił wzór do naśladowania; angażował lokalną społeczność w działania na rzecz kształtowania krajobrazu oraz działania edukacyjne dzieci i młodzieży w zakresie ochrony krajobrazu. http://ochronaprzyrody.gdos.gov.pl/wyniki-konkursu-na-polska-nagrade-krajobrazowa	-
2014-2015	0	-	-	-
2016-2017	0	-	-	-
2018-2019	0	-	-	-
2020-2021	2 „Ochrona cennych krajobrazowo i przyrodniczo siedlisk nieleśnych, charakterystycznych dla obszarów Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd”- projekt zgłoszony przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego. „Odra uRzeka. Zagospodarowanie nadbrzeży Młynówki w Opolu. Rewitalizacja Parku Nadodrzańskiego w Opolu” projekt zgłoszony przez Miasto Opole.	Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego	„Ochrona cennych krajobrazowo i przyrodniczo siedlisk nieleśnych, charakterystycznych dla obszarów Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd” (fot. 1) Projekt również spełniał kryteria określone w Rezolucji CM / Res (2008) 3. Ważnym elementem projektu było również przywrócenie historycznego sposobu użytkowania terenów położonych w Parku Krajobrazowym, co pozwoliło na odtworzenie typowych dla tego regionu krajobrazu, zachowanie różnorodności biologicznej oraz włączenie się lokalnej społeczności w działania. http://warszawa.rdos.gov.pl/nagroda-krajobrazowa-pryznana	Projekty wyróżnione: „Odra uRzeka. Zagospodarowanie nadbrzeży Młynówki w Opolu. Rewitalizacja Parku Nadodrzańskiego w Opolu” zrealizowany przez Miasto Opole. Komisja doceniła kompleksowe podejście Miasta Opole do obszarów nadrzecznych znajdujących się w granicach miasta. W projekcie uwzględniono zarówno funkcje społeczne, estetyczne, jak i ekologiczne krajobrazu, a także bezpieczeństwo powodziowe.

<p>2022-2023</p>	<p>6 Brak danych.</p>	<p>Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego</p>	<p>„Ochrona zbiorowisk nieleśnych na terenie Beskidzkich Parków Krajobrazowych” (fot.4) W tym przypadku również projekt spełniał kryteria określone w Rezolucji CM / Res (2008) 3 opisane powyżej. Jak czytamy w uzasadnieniu: „Komisja oceniała wymogi formalne, skuteczność i trwałość podjętych działań, oraz edukacyjne i demonstracyjne walory projektów. Uwzględniła także udział lokalnych społeczności w planowaniu i realizacji działań”. Projekt został uhonorowany ponieważ: „opierał się na ochronie cennych przyrodniczo siedlisk łąkowych, poprzez przywrócenie prowadzenia na ich terenie wypasu owiec i kóz, co stanowi naturalną formę ochrony cennych gatunków roślin. Działanie to dało aktywizacji lokalnej społeczności zaangażowanej w wypas. Dodatkowo, w ramach projektu przeprowadzono liczne kampanie informacyjne i aktywizujące dla mieszkańców obszaru” https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa-po-raz-kolejny-trafi-na-slask</p>	<p>Projekty wyróżnione: Narwiański Park Narodowy – „Kładka Waniewo – Śliwno”, który służy ochronie ptaków oraz wrażliwych na antropopresję terenów poprzez budowę drewnianej kładki łączącej miejscowości Waniewo oraz Śliwno. Dzięki powstałej konstrukcji udało się wyznaczyć wyraźny szlak dla turystów odwiedzających Narwiański Park Narodowy, zapobiegając tym samym degradacji środowiska oraz ptasich łęgówisk. Projekt został uzupełniony o materiały edukacyjne w postaci tablic umieszczonych wzdłuż całej trasy. Miasto Białystok – „Przebudowa koryta rzeki Białej na odcinku od ul. Czesława Miłosa do ul. Pod Krzywą w Białymstoku”, który polegał na renaturyzacji obszaru miejskiego poprzez meandryzację, uprzednio prostej na tym odcinku, rzeki Białej. Odtworzono tym sposobem starorzecze, a dodatkowo zadbano o utrzymanie optymalnego poziomu wody poprzez zamontowanie zastawki piętrzącej. Efektem przebudowy było podniesienie poziomu wody oraz wydłużenie bieg rzeki, co zwiększyło bezpieczeństwo okolicznych terenów. Przyczyniło się to do minimalizacji ryzyka niebezpiecznego wylewu rzeki oraz do przywrócenia naturalnej retencji wody.</p>
------------------	---------------------------	---	--	---

Tab. 2. Polish Landscape Award data

Date	EUROPEAN LANDSCAPE AWARD			
	Number of placed projects	The winner	Project/evaluation criteria	Comments
2012-2013	2 "Protection and promotion of the natural values of the Kosówka River valley within the boundaries of Radom – the creation of the 'Kosówka Valley' Landscape Protected Area" - a project submitted by the Radom Region Naturalists Club "Preservation of the landscape and ecological values of the lowland river valley of the Szprotawa River - Przemkowski Swamp ecological site - Przemkowski Landscape Park" - a project submitted by the Lower Silesian Landscape Parks Complex	Lower Silesian Complex of Landscape Parks	„Preservation of the landscape and ecological values of the lowland river valley of the Szprotawa River - the Przemkowskie Swamp ecological site - Przemkowski Landscape Park” The project met the criteria set out in Resolution CM / Res (2008) 3, i.e. it introduced a specific method of landscape protection, planning, and management; referred to the principles of sustainable development, taking into account environmental, social, economic, cultural and aesthetic aspects; introduced sustainable development; was an example to follow; and involved the local community in landscaping activities and educational activities for children and youth regarding landscape protection. http://ochronaprzyrody.gdos.gov.pl/wyniki-konkursu-na-polska-nagrode-krajobrazowa	-
2014-2015	0	-	-	-
2016-2017	0	-	-	-
2018-2019	0	-	-	-
2020-2021	2 "Asset protection of landscape and nature characteristic non-forest habitats for areas of the Eagles' Nests Landscape Park" - a project submitted by the Landscape Parks Team of the Silesian Voivodeship. "Odra uRzeka. Development of the Młynówka waterfront in Opole. Revitalization of the Nadodrzański Park in Opole" project submitted by the City of Opole.	The Landscape Parks Complex of the Silesian Voivodship	"Protection of valuable landscape and natural non-forest habitats characteristic of the areas of the Eagle Nests Landscape Park" (photo 1). The project also met the criteria set out in Resolution CM / Res (2008) 3. An important element of the project was the restoration of the historical operation of the areas located in the Landscape Park, which allowed the restoration of landscapes typical of the region, the preservation of biodiversity, and the involvement of the local community in activities. http://warszawa.rdos.gov.pl/nagroda-krajobrazowa-pryznana	Featured projects: "Odra uRzeka. Development of the Młynówka waterfront in Opole. Revitalization of the Nadodrzański Park in Opole" implemented by the City of Opole. The Commission appreciated the comprehensive approach of the City of Opole to the riverside areas located on the city's borders. The project includes both social, aesthetic, and ecological functions of the landscape, as well as flood safety.

2022-2023	6 No data.	The Landscape Parks Complex of the Silesian Voivodeship	<p>“Protection of non-forest communities in the Beskid Landscape Parks” (photo 4)</p> <p>In this particular case, the project also met the criteria set out in Resolution CM / Res (2008) 3 described above. As we read in the explanatory memorandum: “The Commission assessed the formal requirements, effectiveness, and sustainability of the actions taken, as well as the educational and demonstration values of the projects. It also included the participation of local communities in planning and implementing activities.” The project was honored because: “It was based on the protection of valuable meadow habitats in their area, by restoring sheep and goat grazing, which is a natural form of protection for valuable plant species. This action activated the local community involved in grazing. In addition, as part of the project, numerous information and activation campaigns were carried out for the inhabitants of the area.”</p> <p>https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa-po-raz-kolejny-trafi-na-slask</p>	<p>Featured projects:</p> <p>Narva National Park – “Waniewo footbridge – Śliwno”, which serves to protect birds and areas sensitive to anthropopressure by building a wooden footbridge connecting the towns of Waniewo and Śliwno. Thanks to the construction, it was possible to set a clear trail for tourists visiting the Narew National Park, thus preventing the degradation of the environment and bird breeding grounds. The project has been supplemented with educational materials in the form of boards placed along the entire trail.</p> <p>Białystok City – “Reconstruction of the White River riverbed on the section from Czesław Miłosz Street to Pod Krzywą in Białystok Street”, which consisted in renaturing the urban area by meandering the White River, previously straight on this section. Old rivers were restored in this way, and additionally, the optimal water level was maintained by installing a stacking valve. The effect of reconstruction was to increase the water level and extend the course of the river, which increased the safety of the surrounding areas. This contributed to minimizing the risk of dangerous flooding of the river and to restoring natural water retention.</p>
-----------	---------------	---	--	--

Source: <https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa>

Na przestrzeni ostatnich kilkadziesiąt lat zanikały swoiste cechy jurajskiego krajobrazu, kształtowane przez setki lat w wyniku splatania się procesów naturalnych i kulturowych (m.in. Czyłok i in., 2010; Nita, Myga-Piątek, 2012). Zatracaniu ulegały wyjątkowe i cenne wartości regionu. Celem odtworzenia, ochrony i zachowania wartości PK

Over the past few decades, specific features of the Jurassic landscape, shaped over hundreds of years as a result of the intertwining of natural and cultural processes, have disappeared (see, for example, Czyłok et al., 2010; Nita, Myga-Piątek, 2012). The region’s unique and valuable assets have been lost. To restore, protect and preserve the value of

Orlich Gniazd zrealizowano kompleksowy projekt, obejmujący szereg dobrze skoordynowanych zadań ochronnych (Piątkowska, Wojtasik, 2016). Realizowane działania skupiały się głównie na ograniczeniu degradacji środowiska naturalnego oraz strat jego zasobów, zmniejszenia różnorodności biologicznej oraz zatarcia unikatowego krajobrazu. Dzięki prowadzonym pracom przywrócono właściwy stan siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) i ostoi gatunków na obszarach chronionych. Powstrzymanie negatywnych skutków zarastania cennych półnaturalnych ekosystemów otwartych możliwe było poprzez prowadzenie różnorodnych, kompleksowych działań: usuwanie podrostów drzew i krzewów, usuwanie karp, prowadzenie wypasu, usuwanie gatunku inwazyjnego (rdzestowca sachalińskiego), uprzętnienie nielegalnych wysypisk śmieci, ukierunkowanie ruchu wspinaczkowego i turystycznego, monitoring przyrodniczy, patrole prewencyjne. Wszystkie wymienione powyżej aktywności przyczyniły się do odsłonięcia i ponownego wyeksponowania białych form skalnych, poprawy bytu ciepłolubnej flory i fauny oraz odtworzenia i rozwoju priorytetowych siedlisk typu murawa kserotermiczna (Piątkowska, Wojtasik, 2016).

Otrzymała nagroda jest wyrazem uznania dla prowadzonych zadań w zakresie ochrony, zarządzania i planowania krajobrazem przy udziale lokalnej społeczności, władz samorządowych, służb ochrony przyrody i grona naukowego. Działalność informacyjna, promocyjna, edukacyjna podniosła poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa na temat ochrony środowiska, a także tradycji, historii i kultury tego regionu. Ponadto Projekt był i jest narzędziem aktywizacji lokalnych władz i społeczności, poprzez wprowadzenie ich w tematykę ochrony środowiska przyrodniczego wskazując jednocześnie kierunki prowadzenia racjonalnej gospodarki rolnej i turystyki. Zrealizowany zakres działalności projektowej w znacznym stopniu przyczynił się do pogłębienia i poszerzenia wiedzy na temat ochrony otwartych ekosystemów, wzrostu zaangażowania miejscowej społeczności w podtrzymywanie lokalnych tradycji i zwyczajów oraz większego zainteresowania wśród turystów tematem pasterstwa i czynną ochroną przyrody. Przeprowadzenie wzorcowych działań i ich wszechstronność pozwoliło osiągnąć zadowalający efekt krajobrazowy, przyrodniczy i kulturowy. Przedsięwzięcie miało znaczący wpływ na intensyfikację regionalnej strategii rozwoju zrównoważonego, planowania

the Eagles' Nests Landscape Park, a comprehensive project was implemented, including several well-coordinated conservation measures (Piątkowska, Wojtasik, 2016). These measures focused mainly on limiting the degradation of the natural environment and the loss of natural resources, the reduction in biodiversity and the loss of the unique landscape. Due to the work that was carried out, the proper condition of the natural habitats (ecosystems) and refuges of species in the protected areas was restored.

The prevention of the negative effects of overgrowth of valuable semi-natural open ecosystems was possible due to various comprehensive actions: the removal of tree and shrub undergrowth, the removal of stumps, the use of pasture the removal of invasive species (*Reynoutria sachalinensis*), the removal of illegal landfill, directing climbing and tourist traffic, environmental monitoring, and preventive patrols. All the above-mentioned activities contributed to the exposure and re-exposure of white rock formations, the improvement of the existence of thermophilic flora and fauna, and the restoration and development of priority xerothermic grassland habitats (Piątkowska, Wojtasik, 2016).

The award received by the project is a recognition of the tasks carried out in the field of landscape protection, management, and planning with the participation of the local community, local government authorities, nature protection services, and the scientific community. Information, promotion, and education activities raised the level of environmental awareness in society about environmental protection, as well as the understanding of the traditions, history, and culture of this region. In addition, the project was and is a tool for activating local authorities and communities by introducing them to the subject of environmental protection and, at the same time, indicating directions for rational farming and tourism. The scope of its activities has significantly contributed to deepening and expanding knowledge about the protection of open ecosystems, increasing the involvement of the local community in maintaining local traditions and customs, and generating greater interest among tourists on the subject of shepherding and actively protecting nature. The versatility of the model actions that were carried out allowed the project to achieve satisfactory landscape and natural and cultural effects. The project had a significant impact on the intensification of the regional sustainable development strategy,

i gospodarowania krajobrazem. Kompleksowość, obszerność i skuteczność realizowanych działań projektowych wpłynęła pozytywnie na wzmocnienie środowiskowych, społecznych, ekonomicznych, kulturalnych i estetycznych wartości krajobrazu i przyrody.

Projekt został zgłoszony jako polski kandydat do Nagrody Krajobrazowej Rady Europy. Ostatecznie Europejską nagrodę otrzymało przedsięwzięcie realizowane w Bergamo (tabela 1, fot. 2), natomiast polski projekt został zaprezentowany w kwietniu 2022 r. podczas międzynarodowego forum nagród krajobrazowych (fot. 3), gdzie doceniono jego wkład w zachowanie europejskich wartości przyrodniczych unikatowego krajobrazu obszaru Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej.

W roku 2022 polskie jury doceniło kolejny projekt pod nazwą: „Ochrona zbiorowisk nieleśnych na terenie Beskidzkich Parków Krajobrazowych” realizowany w latach 2013-2018 w ramach komponentu finansowego I LIFE+ Przyroda i różnorodność, (LIFE12 NAT/PL/000081). Nagroda została przyznana za skuteczne podjęcie szeregu dobrze skoordynowanych działań, co w dłuższej perspektywie czasowej pozwoliło na ograniczenie procesów sukcesji, a tym samym w znacznym stopniu przyczyniło się do poprawy warunków siedliskowych i wartości krajobrazowych regionu Beskidów Zachodnich, m.in. Dziki P., Smolarska A., Wilczek Z., (2018) (fot. 4). Projekt przyczynił się także do odtworzenia kultury pasterstwa jako jednego z ważniejszych czynników wpływających na krajobraz i przyrodę Beskidów (Wilczek red., 2017).

Wraz z pojawieniem się z końcem XV w. pasterzy wołoskich, zmienił się w znacznym stopniu dotychczasowy sposób gospodarowania oraz krajobraz w wyższych partiach gór (Jawor, 2022). Powstające w miejscu wypalanych i karczowanych lasów hale i polany urozmaicały pokryte lasami górskie grzbiety, z kolei prowadzony systematycznie wypas owiec sprzyjał wzbogaceniu składów gatunkowych przyrodniczych siedlisk nieleśnych oraz zapewniał ich trwałość (Zarzycki, Korzekniak 2013; Sobala, 2018). Późniejsze lata, wskutek zaniechania pasterstwa, odznaczały się utratą wartości przyrodniczych i krajobrazowych (Kiereś, 2013).

W wyniku realizacji niniejszego projektu, jak również innych działań zapoczątkowanych w tym czasie, poprawie uległa świadomość mieszkańców na temat ich roli w kształtowaniu krajobrazu regionu, m.in. poprzez zaangażowanie

landscape planning, and management. The comprehensiveness, extensiveness, and effectiveness of the implemented project activities had a positive impact on strengthening the environmental, social, economic, cultural, and aesthetic values of the landscape and nature.

The project was submitted as a Polish candidate for the Landscape Award of the Council of Europe. Ultimately, the European award went to the project implemented in Bergamo (table 1, photo 2). The Polish project was presented in April 2022 at the international landscape awards forum (photo 3), where it was praised for its contribution to the preservation of the European natural values of the unique landscape of the Kraków-Częstochowska Upland area.

In 2022, the Polish jury praised another project, “Protection of non-forest communities in the Beskid Landscape Parks”, implemented in 2013-2018 under the financial component of I LIFE+ Nature and Diversity (LIFE12 NAT/PL/000081). The award was granted for the effective adoption of several well-coordinated activities, which in the long term allowed succession processes to be limited, and thus significantly contributed to the improvement of the habitat conditions and landscape values of the Western Beskids region (Dziki, Smolarska, and Wilczek, 2018) (photo 4). The project also contributed to the restoration of pastoral culture as one of the most important factors affecting the landscape and nature of the Beskids (Wilczek ed., 2017).

With the appearance of Wallachian shepherds at the end of the 15th century, the management methods and landscape in the higher parts of the mountains changed significantly (Jawor, 2022). Meadows and glades created in the place of burned and felled forests were interspersed with mountain ridges covered with forests, while systematic sheep grazing favored the enrichment of species compositions of non-forest natural habitats and ensured their durability (Zarzycki, Kozekniak 2013; Sobala, 2018). Due to the abandonment of shepherding, later years were characterized by a loss of natural and landscape values (Kiereś, 2013).

As a result of the implementation of this project, as well as other activities initiated at that time, inhabitants' awareness of their role in shaping the landscape of the region has improved for example, through involvement in activities related to traditional and extensive land management and care for cultural heritage resulting from pastoral traditions. The project also allowed the display of traditional

Fot. 2. Dolina Astino w Bergamo podczas forum narodowych nagród krajobrazowych (fot. P. Kokoszka)

Photo 2. Astino Valley in Bergamo during the National Landscape Award Forum (photo by P. Kokoszka)

Fot. 3. Prezentacja projektu JURA podczas forum w Bergamo, 28.04.2022 r. (fot. P. Kokoszka)

Photo 3. Presentation of the Jura Project during the forum in Bergamo, 28.04.2022 r. (photo by P. Kokoszka)

Fot. 4. wypas Rysianka w ramach LIFE Beskidy (fot. A. Smolarska)

Photo 4. Rysianka grazing as part of LIFE Beskidy (photo by A. Smolarska)

w działania związane z tradycyjnym i ekstensywnym gospodarowaniem terenem, dbałość o dziedzictwo kulturowe wynikające z pasterskich tradycji. Pozwoliło również na wyeksponowanie produktów tradycyjnych pochodzących z hodowli owiec, m.in. regionalne sery i mleczne przetwory, wyroby z wełny. Wzmocnieniu uległa struktura społeczności baców i osób zaangażowanych w tradycyjny wypas, dzięki zawiązywaniu nowych relacji pomiędzy wypasającymi z różnych terenów, grupujących się w stowarzyszenia, wzrósł potencjał i korzyści wynikające z tego sposobu gospodarowania (Wilczek, 2017). Realizacja projektu, dzięki podjęciu szeregu dobrze skoordynowanych działań w dłuższej perspektywie czasowej, pozwoliła na ograniczenie procesów sukcesji, a tym samym w znacznym stopniu przyczyniła się do poprawy warunków siedliskowych oraz krajobrazowych Beskidów Zachodnich. Działania realizowane w projekcie doprowadziły do zwiększenia pogłowia owiec, co bezpośrednio wpłynęło na stan zachowania cennych siedlisk, ale również wzbogaciło krajobraz górskich hal i polan o elementy kultury pasterskiej, w tym regionalną zabudowę w postaci bacówek, szałasów pasterskich, drewnianych koszar czy wodopojów.

products from sheep farming, including regional cheese and dairy products and wool products. The structure of the shepherd community and the people involved in traditional grazing has been strengthened by the establishment of new relationships and the formation of associations among people involved in grazing in different areas, and the potential and benefits of this management method have increased (Wilczek, 2017). As a result of several well-coordinated actions undertaken over the long term, the project implementation reduced succession processes, and thus significantly contributed to improving the habitat and landscape conditions of the Western Beskids. Activities implemented in the project led to an increase in the sheep population, which directly influenced the conservation status of valuable habitats but also enriched the landscape of mountain hills and glades with elements of pastoral culture, including regional buildings in the form of shepherd's huts, shepherd's shacks, wooden barracks or waterholes. All these elements fit into the semi-natural environment of valuable natural and landscape non-forest habitats (Dziki, Smolarska, Wilczek, 2018; Olchawa, 2018).

Wszystkie te elementy wpisały się w wpisując się w półnaturalny charakter cennych przyrodniczo i krajobrazowo siedlisk nieleśnych. (m.in. Dziki, Smolarska, Wilczek, 2018; Olchawa, 2018)

Polska Nagroda Krajobrazowa w porównaniu z tożsamymi Nagrodami w Europie charakteryzuje się niską popularnością i promocją idei. Tymczasem obszary chronione w Polsce zajmują około 40% powierzchni lądowej kraju, w tym obszary parków krajobrazowych około 8%, obszary chronionego krajobrazu około 23 %, co razem daje około 30% powierzchni (stan na 2021 r., źródło GUS, Domańska W. (red.), 2022). Co więcej tereny ostatnich wymienionych form ochrony znajdują się w gospodarczym użytkowaniu. Coraz częściej poszczególne miasta wprowadzają uchwały krajobrazowe, ograniczające dewastacje krajobrazów. Jednym z celów osób zarządzających, ale też grona naukowego (m.in. Degórski i in., 2014), powinno być zarządzanie przestrzenią w taki sposób, aby ludność, w tym lokalną, uwrażliwić na inne wartości m.in. przyrodnicze, krajobrazowe niż tylko te służące zaspokojeniu podstawowych potrzeb.

Jednym z ważniejszych kryteriów przyznawania Nagrody Krajobrazowej jest zaangażowanie lokalnej społeczności w działania na rzecz kształtowania krajobrazu, promujących edukację dzieci i młodzieży w zakresie ochrony krajobrazu, stanowiących wartość wzorcową do naśladowania. Należy przekonać społeczność, że uzyskanie Nagrody Krajobrazowej to wyższy prestiż. Analizując projekty, które zostały uhonorowane Europejską Nagrodą Krajobrazową można dostrzec, że w przypadku większości z nich powodzenie zależało od zaangażowania lokalnej społeczności. Takie działania były podejmowane np. w projekcie zrealizowanym w Bergamo (tabela 1, fot. 2). Podczas forum krajowych nagród krajobrazowych, które odbyło się w kwietniu 2022 r. można było obserwować aktualny stan krajobrazów: zrewitalizowanego i żyjącego, powstałych dzięki zaangażowaniu lokalnej społeczności.

Mniejsze zainteresowanie ochroną krajobrazu potwierdzają m.in. badania Badory (2009) i doświadczenia zdobyte podczas codziennej pracy w służbach ochrony przyrody. Wprowadzanie i popularyzacja dodatkowych instrumentów m.in. idei nagrody krajobrazowej czy Dnia Krajobrazu obchodzonego corocznie dnia 20 października, mogą zwiększyć to zainteresowanie i wpłynąć na podniesienie prestiżu dziedziny związanej z ochroną krajobrazu. W zajęciach edukacyjnych

In comparison with the European award, the Polish Landscape Award is characterized by low popularity and promotion of ideas. Meanwhile, protected areas in Poland occupy about 40% of the country's land area, including landscape park areas of around 8%, and protected landscape areas of around 23%, which together make up about 30% of the country's total area (as of 2021, source of the Central Statistical Office, Domańska W. (ed.), 2022). In addition, the protected landscape areas are in economic use. Often, individual cities introduce landscape resolutions that limit landscape devastation. One of the goals of managers, but also the scientific community (see Degórski et al., 2014), is for areas to be managed in such a way that the population (including the locals) is aware of other values, e.g. nature and landscape, beyond those serving basic needs.

One of the most important criteria for awarding the Landscape Award is the involvement of the local community in landscaping activities and the promotion of the education of children and young adults in the field of landscape protection, which are reference values to be followed. It is important to convince the community that the Landscape Award has high prestige. When analyzing projects that have been honored with the European Landscape Award, it can be observed that for most of them, success depended on the involvement of the local community. For example, local communities carried out activities in a project implemented in Bergamo (table 1, photo 2).

A lack of interest in landscape protection in Poland is confirmed by Badora's research (2009) and experience gained during daily work in nature protection services. The introduction and popularization of additional instruments, including the idea of a landscape award or Landscape Day celebrated annually on October 20, could increase public interest and influence the prestige of the landscape protection field. Educational classes conducted by employees of the Polish Red Cross in 2022 addressing issues related to landscape protection, which took the form of talks and landscape walks, were attended by about 400 people. Participants learned about the basic definitions, features, and types of landscape as well as the forms of landscape protection that exist in Poland. It is important to make society aware that an approach to the area can have many levels that can be integrated. A society that is involved in this work can also benefit economically while meeting the overarching

prowadzonych przez pracowników ZPKWŚ w 2022 r., poruszających zagadnienia związane z ochroną krajobrazu odbywających się w formie pogadań oraz spacerów krajobrazowych uczestniczyło około 400 osób. Uczestnicy zajęć poznawali podstawowe definicje, cechy i typy krajobrazu a także formy ochrony występujące w Polsce.

Należy uświadamiać społeczeństwo, że podejście do przestrzeni może mieć wiele poziomów, które mogą zostać zintegrowane. Społeczeństwo, które angażuje się w prace, może czerpać również korzyści ekonomiczne, przy spełnieniu nadrzędnego celu jakim jest zachowanie i poprawa różnorodności biologicznej oraz wartości krajobrazowych (m.in. Myga-Piątek, Nita, 2015).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Instrument Nagrody Krajobrazowej wciąż jest w Polsce mało popularny. To oznacza, że krajobraz, będący elementem otaczającym i nierozdzielnie związanym z przyrodą i człowiekiem, wydaje się być znacznie marginalizowany. W przeddzień dwudziestej rocznicy ratyfikacji przez Polskę Konwencji Krajobrazowej, praktyczne zastosowanie jej wytycznych, w tym art. 6 EEK (Dz. U. z 2006, nr 14 poz. 98) pozostaje niewystarczające. Potwierdza to m.in. Kistowski, (2012) wskazując na brak wdrożenia EEK. W historii funkcjonowania Polskiej Nagrody Krajobrazowej przyznano trzy główne nagrody, w latach: 2012, 2020 oraz 2022: jeden raz dla Dolnośląskiego Zespołu Parków Krajobrazowych (2012) oraz dwukrotnie dla Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (2020, 2022). Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych został także uhonorowany w 2013 r. Nagrodą Krajobrazową Rady Europy.

Tymczasem w Polsce badania krajobrazowe posiadają długoletnią tradycję (Degórski i in., 2014). Już od początku XIX w., kiedy wprowadzono termin krajobraz, badania prowadzili między innymi: Joachim Lelewel (Degórski i in., 2014), Wincenty Pol (Degórski i in., 2014).

Rekomendowane jest szersze wdrażanie instrumentów Konwencji Krajobrazowej m.in. idei Polskiej i Europejskiej Nagrody Krajobrazowej poprzez zaangażowanie większej liczby podmiotów: wyższych uczelni, ośrodków naukowych, ośrodków edukacyjnych, jak również samorządów i organów

goal of preserving and improving biodiversity and landscape values (see Myga-Piątek, Nita, 2015).

SUMMARY AND CONCLUSIONS

The instrument of the Landscape Award is still not very popular in Poland. This indicates that the landscape, an element which surrounds and is inextricably linked with nature and people, is significantly marginalized. On the eve of the twentieth anniversary of the ratification of the Landscape Convention by Poland, the practical application of its guidelines, including Art. 6 ECC (Journal of Laws of 2006, No. 14, item 98), remains insufficient. This is confirmed by Kistowski (2012), who points to the lack of ECC implementation. In the operating history of the Polish Landscape Award, three main prizes have been awarded – in the years 2012, 2020, and 2022. One was for the Lower Silesian Landscape Park Complex (2012) and two were for the Silesian Voivodeship Landscape Park Complex (2020, 2022). The Lower Silesian Landscape Park Complex was also honored with the Landscape Award of the Council of Europe in 2013.

Meanwhile, there is a long tradition of landscape research in Poland (Degórski et al., 2014). From the beginning of the 19th century, when the term landscape was introduced, research was conducted by, among others, Joachim Lelewel (Degórski et al., 2014) and Wincenty Pol (Degórski et al., 2014). Wider implementation of the instruments of the Landscape Convention is recommended. For example, knowledge of the Polish and European Landscape Award could be spread through the involvement of a larger number of entities: universities, research centers, educational centers, local governments and administration agencies. Promoting the idea of the award in such institutions would raise the profile of the tools listed, ensure broader social support, and strengthen actions to effectively protect landscapes. It should also be emphasized that Poland can be proud of its contribution to the promotion of landscape protection in the European arena by initiating the celebration of Landscape Day. Every year in October, social celebrations of the holiday are organized in Poland involving landscape walks that take place in many locations as well as promotional and educational campaigns conducted by specialists in various fields.

administracji. Zintegrowanie idei spowoduje podniesienie rangi wymienianych narzędzi, szersze poparcie społeczne oraz wpłynię na umocnienie działań w celu skutecznej ochrony krajobrazów.

Należy też podkreślić, że Polska może poszczycić się wkładem w promocję ochrony krajobrazu na arenie europejskiej poprzez zainicjowanie obchodów Dnia Krajobrazu. W październiku każdego roku w Polsce coraz powszechniej są organizowane społeczne obchody święta m.in. poprzez odbywające się w wielu miejscach spaceru krajobrazowe i akcje promocyjno – edukacyjne prowadzone przez specjalistów z różnych dziedzin.

Podziękowania:

Autorzy dziękują wszystkim, którzy przyczynili się do realizacji opisywanych w artykule projektów: „Ochrona cennych krajobrazowo i przyrodniczo siedlisk nieleśnych, charakterystycznych dla obszarów Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd” oraz „Ochrona zbiorowisk nieleśnych na terenie Beskidzkich Parków Krajobrazowych”, w szczególności realizującym zadania w terenie tj. wypasającym oraz lokalnej społeczności, bez których projekty nie miałyby szans się powieść.

Autorzy dziękują także Pani dr hab. Urszuli Myga-Piątek za natchnienie i sugestie, że warto rozpropagować ideę Nagrody Krajobrazowej w Polsce, a przez to działalność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego dla ochrony Polskiej i Europejskiej przyrody i krajobrazu. Dziękujemy Paniom: dr Joannie Kocot-Zalewskiej i dr Annie Chwałik-Borowiec za konstruktywne uwagi wniesione do tekstu.

Acknowledgments:

The authors would like to thank everyone who contributed to the implementation of the projects described in the article, “Protection of valuable landscape and natural non-forest habitats, characteristic for the areas of the Eagle Nests Landscape Park” and “Protection of non-forest communities in the Beskid Landscape Parks.” In particular we would like to thank those who carried out crucial tasks in the area, i.e., grazing and working with the local community, without which the projects would not have succeeded.

The authors would also like to thank Dr. hab. Urszula Myga-Piątek for inspiring us and for the suggestion that it is worth promoting the idea of the Landscape Award in Poland, and thus the activities of the Landscape Park Complex of the Silesian Voivodeship, for the protection of Polish and European nature and landscape. We are also grateful to Dr Joanna Kocot-Zalewska and Dr Anna Chwałik-Borowiec for their constructive comments on the text.

REFERENCES

- Badora K., 2009: O potrzebie i możliwościach przebudowy Krajowego Systemu Ochrony Krajobrazu. *Problemy ekologii krajobrazu*, T. XXIII: 29-35.
- Czyłok A., Ślusarczyk M., Tyc A., Waga J.M., 2010: Wypas zwierząt gospodarskich, jako sposób czynnej ochrony krajobrazu i różnorodności biologicznej rezerwatu Góra Zborów. *Prądnik. Prace i materiały muzeum im. Wł. Szafera*, Kraków: 175-184.
- Déjeant-Pons M., 2006: Head of the Spatial Planning and Landscape Division. The European Landscape Convention, *Landscape Research*, 31:4, 363-384, DOI: 10.1080/01426390601004343
- De Montis A., 2014: Impacts of the European Landscape Convention on national planning systems: A comparative investigation of six case studies. *Landscape and Urban Planning*, volume 124, 54 -63.
- Degórski M., 2012: Problemy planowania ochrony krajobrazu w Polsce, T. XXXIII: 17-29.
- Degórski M., Ostaszewska K., Richling A., Solon J., 2014: Współczesne kierunki badań krajobrazowych w kontekście wdrażania Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, *Przegląd Geograficzny*, 86, 3, 295-316.3.
- Domańska W. (ed.), 2022: *Ochrona Środowiska. Rozdział V. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa: 112-148.
- Dziki P., Smolarska A., Wilczek Z., 2018: Raport Laika, projekt LIFE12 NAT/PL/000081, ZPKWŚ, <http://lifebeskidy.com.pl/index.php/pl/ct-menu-item-6>
- Jawor G., 2022: Changes in the Natural Environment around the Wallachian Villages on the Northern Slopes of the Carpathians in the 15th and 16th centuries. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio F–Historia* 77,1:47-65.
- Kistowski M., 2009. Eksterminacja krajobrazu Polski jako skutek wadliwej transformacji społeczno-gospodarczej państwa [in:] D. Chylińska, J. Łach (ed.), *Studia krajobrazowe a ginące krajobrazy*, Zakład Geografii i Regionalnej i Turystyki, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław: 9-21.
- Kistowski M., 2012: Perspektywy ochrony krajobrazu w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych. *Przegląd Przyrodniczy* XXIII, 3 (2012): 30-45.
- Kiereś M. (red.), 2013: *Pasterstwo w Karpatach: tradycja a współczesność*. Szkice, Centrum UNEP/GRID, Grafikon, Warszawa: 29-87.
- Michalik S., 1974: *Wyżyna Krakowsko-Wieluńska*, wydanie I. PW „Wiedza Powszechna” Warszawa.
- Michalik S., 2002: O zespole Parków Krajobrazowych województwa małopolskiego. Informator. Dyrekcja Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych, Kraków.
- Myga-Piątek U., 2014: Ocena wartości i zagrożeń krajobrazów kulturowych Polski. *Perspektywa Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, Samorząd Terytorialny*, 12: 7-19.
- Myga-Piątek U., Nita J., 2015: Polityka krajobrazowa Polski – u progu wdrożeń. *Przegląd Geograficzny* (Vol. 87, iss. 1 (2015): 5-25, DOI 10.7163/PrzG.2015.1.1
- Nita J., Myga-Piątek U., 2012: Krajobrazowe skutki wzrostu powierzchni leśnych na Wyżynie Częstochowskiej. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego* 16: 191-207.
- Olchawa C., 2018. Raport naukowy, projekt LIFE12 NAT/PL/000081, ZPKWŚ, <http://lifebeskidy.com.pl/index.php/pl/ct-menu-item-6>
- Piątkowska M., Wojtasik A., 2016: Raport Laika. Projekt LIFE11 NAT/PL/000432 „Ochrona cennych przyrodniczo siedlisk nieleśnych, charakterystycznych dla obszaru Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd”. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Będzin.
- Raszeja E., 2008: Bariery w zarządzaniu krajobrazem kulturowym na obszarach chronionych Wielkopolski, *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego* PTG, 10: 358-367.
- Richling, A., Solon J., 2011: *Ekologia krajobrazu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Wyd. 5, zmienne, Warszawa.
- Sobala M., 2018: Pasture landscape durability in the Beskid Mountains (Western Carpathians, Poland). *Geographia Polonica* 91,2: 197-215.
- Stefaniak K., Tyc A., Socha P. (ed.) 2009: *Karst of the Częstochowa Upland and the Eastern Sudetes. Palaeoenvironments and protection*. Studies of the Faculty of Earth Sciences. University of Silesia. No. 56. Sosnowiec-Wrocław.
- Stronczyński K., Taczanowski W., Waga A.S., 1857: *Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w r. 1854 do Ojcowa*. Bibl. Warsz. 2, Warszawa.

- Szafer W., Zarzycki K., 1977: Szata roślinna Polski, tom I PWN, Warszawa.
- Tyc A., 2001: Najciekawsze obiekty i zjawiska przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. Wyd. Zespół Parków Krajobrazowych województwa Śląskiego, Dąbrowa Górnicza.
- Wika S., 1986: Zagadnienia geobotaniczne środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Uniwersytet Śląski, Katowice.
- Wilczek Z. (ed.), 2017: Podręcznik dobrych praktyk pasterskich, Projekt LIFE12 NAT.PL.000081 Województwo Śląskie dla Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Tekst. Sp. z o.o.
- Zarzycki J., Korzeniak J., 2013: Łąki w polskich Karpatach – stan aktualny, zmiany i możliwości ich zachowania. Roczniki Bieszczadzkie 21: 18-34.
- Zinkow L., 1983. Orle gniazda i krajobrazy jurajskie – przewodnik. Sport i Turystyka. Warszawa.
- Żarska B., 2003: Ochrona krajobrazu. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- https://ochronaprzyrody.gdos.gov.pl/files/artykuly/5462/NAGRODA_KRAJOBRAZOWA_rezolucja_nagroda_krajobrazowa_tlumaczenie_wersja_ostateczna_17102010.pdf
- <https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa-po-raz-kolejny-trafi-na-slask>
- <http://ochronaprzyrody.gdos.gov.pl/wyniki-konkursu-na-polska-nagrade-krajobrazowa>

ONLINE RESOURCES

- After-LIFE Conservation Plan LIFE11 NAT/PL/000432, 2017.
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. Dz. U. z 2006 roku, nr 14 poz. 98,
- <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20060140098>
- <https://www.gov.pl/web/gdos/europejska-konwencja-krajobrazowa>
- <https://www.gov.pl/web/gdos/polska-nagroda-krajobrazowa>
- <https://ochronaprzyrody.gdos.gov.pl/tekst-i-zalozenia-konwencji-krajobrazowej>
- <https://www.coe.int/en/web/landscape>
- <https://rm.coe.int/european-landscape-convention-the-landscape-award-alliance-of-the-coun/168075f020>
- <https://rm.coe.int/european-landscape-convention-the-landscape-award-alliance-of-the-coun/16809ce3d4>
- <http://www.lifebeskidy.com.pl/>
- Rezolucja CM / Res (2008) 3. Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 20 lutego 2008 o zasadach regulujących przyznanie Nagrody Krajobrazowej –